# THE INFORMATION ASPECTS OF THE MOUNTAIN TOURISM SPECIALISTS' EDUCATION

Lyudmyla ZANEVSKA

*Lviv State Institue of Physical Culture*
*"Our Mountains" Carpathhiens Regional Scientific Centre for Recreation and Tourism, Lviv*

**Abstract.** Results of the analysis of the Internet resources of sport and healthy tourism in the Carpathian regional are presented. Problems of information support of education of the mountain tourism specialists' have been considered.

**Key words**: mountain tourism, information technology, sport and healthy.

# УЗАГАЛЬНЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І ДОСВІДУ ТУРИСТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ (ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ)

Анатолій КЛЕМБА, Любомир ЗУБРИЦЬКИЙ, Андрій КУХТІЙ, Леся ШЕВЧУК

*Львівський державний інститут фізичної культури*

**Актуальність.** Упродовж останніх років взаємини із країнами Заходу сприяють розвитку туризму в нашій державі, особливо його активних видів. Щоб ефективно конкурувати із країнами близького зарубіжжя, необхідно адаптувати вітчизняну туристську галузь до сучасних потреб суспільства з одного боку і водночас до європейської моделі з іншого. Такі складні завдання під силу новій генерації кваліфікованих, високоосвідчених фахівців, здатних мислити на рівні сучасних вимог.

Коли ми говоримо про адаптацію вітчизняної туристської галузі, то в першу чергу маємо на увазі формування системи освіти в ділянці туристики – як основи. Вона теоретична модель цієї системи, на наш погляд має ґрунтуватись на існуючому практичному досвіді. Цей досвід, нагромаджений упродовж десятиліть, поєднує в раціональну систему знань, умінь і навичок, необхідних в життєвій практиці. І що найважливіше є цінним – цей досвід пройшов успішне випробування часом.

З огляду на сказане сьогодні, доречно провести аналіз туристської освіти, яка існувала в загальноосвітніх школах, впродовж багатьох років.

**Мета.** Підготовка кваліфікованих фахівців з туризму на основі впровадження в систему надбань вітчизняної науково-методичної думки.

**Організація досліджень.** Для досягнення поставленої мети упродовж 2004 року проводились теоретичні дослідження. Вони охоплювали аналіз літературних джерел та програм і методичних листів з фізичної культури для загально-освітніх шкіл за предмет підготовки фахівців з туризму.

**Результати досліджень.** Програмно-нормативною основою системи фізичного виховання школярів, впродовж тривалого часу, була і є програма з

фізичного виховання. Програма визначає мету, завдання, пріоритети фізичного виховання учнівської молоді, а також комплекс видів спорту, які слугують засобами фізичного виховання. Однак, програма з фізичного виховання не була єдиною програмно-нормативною основою. В підручнику "Теорія і методика фізичного виховання" Л.П. Матвеєва (1991) зазначається, що комплекс ГПО є також програмно-нормативною основою шкільної ланки в радянській системі фізичного виховання. До того ж ідеї, вимоги і норми закладені в комплексі складають одну з важливих основ змісту шкільної програми з фізичної культури, середніх спеціальних навчальних закладів. Програма з фізичної культури для загальноосвітніх шкіл і комплекс ГПО в Радянському Союзі мали статус державних документів, які складали, вертикальну структуру системи управління фізичним вихованням населення. Причому, програма завжди підпорядковувалась меті і завданням комплексу ГПО і очевидно тому ці два документи складають один пакет нормативних основ.

Представлена характеристика сутності нормативних документів дозволяє *сформувати загальне уявлення* про систему фізичного виховання школярів. Однак докладний аналіз цих документів дає можливість виявити *і дослідити програмні* компоненти спрямовані на підготовку фахівців в галузі туристики.

Це було би неможливо без з'ясування мети і взаємозв'язку комплексу ГПО і *програми ФВ школярів*. Саме тому, ми будемо проводити паралельний поглиблений аналіз їх змісту, в найбільш суттєвих точках дотику компонента підготовки фахівців з туристики.

Чотири різноманітні програми і методичні листи з фізичної культури для загальноосвітніх шкіл розроблені і впроваджені з 1969 по 1974 р.р. в своєму змісті не *містять* навіть згадки про туризм. Починаючи з 1974 року в програмах систематично *в додатку, вказується список туристського спорядження для загальноосвітніх шкіл*. Підставою таких нововведень *є наказ Міністра освіти СРСР від 4.09.1972 р.* Що означає наявність списку туристського спорядження? Відповідь на це питання знаходимо в програмах. Так, наприклад, в "Пояснювальній записці" програми середньої загальноосвітньої школи з фізичної культури для 9-10 класів 1979 року задекларована норма: "Виконання завдання з фізичного виховання можливе тільки в тому випадку, якщо разом з уроками фізичної культури буде розгорнута позаурочна спортивно-масова робота у формі занять гуртків, спортивних секцій, масових змагань, туристських походів, які проводяться на основі комплексу ГПО". Разом з тим М. Козленко, Т. Недільський (1973) зазначають, що робота спрямована на підготовку і складання норм комплексу ГПО – масова і нею охоплено школярів віком від 10 до 18 років. Підготовку до складання нормативів ГПО проводять переважно в ході позакласної роботи (заняття секції з туризму і фізкультурно-оздоровчі заходи). Фрагменти згаданих інструкцій по суті є нормативними вимогами, які мають виконувати учні. Зокрема, учні 4-6 класів мають оволодіти елементарними навичками: правильно підібрати інвентар і взуття для походу (враховуючи погодні умови), вміти укладати речі в наплечниках, ходити по маршруту в складі групи, встановлювати намет, укласти і розпалити вогнище. Учні 7-8-х класів удосконалюються в оволодінні туристською технікою, навчаються орієнтуватися на місцевості по компасу і місцевих предметах.

Заслуговує уваги те, що десятикласники мають брати на себе функції організаторів туристських злетів, а також суддівства (И.И. Должиков, 1976). Практично цей аспект діяльності старшокласників є професійною практикою, на

орієнтована на підготовку інструкторів з туризму. Це логічно, адже в молодших і середніх класах програма комплексу ГПО формує певний обсяг знань і навичок безпосередньо в ході здійснення туристських пішохідних походів різної протяжності.

Дещо пізніше комплексна програма фізичного виховання учнів I-XI класів зразка 1986 року увібрала в себе основні ідеї комплексу ГПО і це вплинуло як на формат так і зміст державного документу. Так до традиційних розділів додали розділ "Позакласні форми занять фізичною культурою і спортом". Заняття дітей в секції – туристська підготовка були новою формою позакласної роботи. Навчально-тренувальні заняття, згідно програмного матеріалу гармонійно поєднували в собі теоретичні та емпіричні елементи. Спрямованість і характер матеріалу для занять дітей різних вікових груп суттєво відрізнялися. На заняттях з учнями VII-VIII класів перевага віддавалась вирішенню завдань: оволодіти спеціальними знаннями в сфері топографії, орієнтування, профілактики травматизму, сформувати першочергові навички необхідні при здійсненні піших туристських походів (розбивка бівуака, приведення вогнища в різних погодньо-кліматичних умовах, рух по маршруту, траверс схилу по перилах, переправи, користування туристськими вузлами, самострахування тощо), питання підготовки громадських туристських кадрів залишались малопомітними. В той же час в програмі секції туристської підготовки (IX-XI кл.) акценти розставлені дещо по-іншому. Поруч із завданнями освітнього характеру реалізовуються мета навчальної педагогічної практики. Адже йдеться про те, що старшокласники мають навчитись складати карту маршруту, здійснювати страхування учасників маршруту, надавати долікарську допомогу, складати звіт про здійснений похід, набути навичок керівника походу. Зміст переліченого матеріалу виходить далеко за рамки знань і вмінь, якими має володіти кожен учасник туристського походу. Радше цей матеріал в більшій мірі відображає професійні обов'язки фахівця з туризму, а зокрема керівника туристського походу. Тому очевидним є факт, що програма секції туристської підготовки для IX-XI класів орієнтована на підготовку громадських інструкторів з туризму.

Не слід ігнорувати також систему заходів з впровадження в радянській школі практики підготовки фізкультурного активу класу. Враховуючи особливості проведення туристських походів, стажування в ролі інструктора з туризму є корисним для суспільства, оскільки готує в стінах загальноосвітньої школи фізкультурний актив для поширення самодіяльного туризму. Програма підготовки фізкультурного активу особливо ефективно реалізовувалась у 80-х на початку 90-х років.

Стандарти комплексної програми середньої загальноосвітньої школи з фізичної культури 1993 року суттєво не відрязнялись як за формою так і за змістом від попередньої програми. Практично весь матеріал з туризму реалізовувався у формі позакласних занять фізичною культурою і спортом. Зокрема, на заняттях секції туристської підготовки, та в ході проведення загальношкільних туристських походів і зльотів.

У відповідності з методичними принципами навчальний матеріал рівномірно розподілявся для чотирьох груп: 1-4; 5-6; 7-8; 9-11 класи.

Характерною особливістю 90-х років є те, що на теренах незалежної держави Україна перестав функціонувати комплекс ГПО. В таких умовах останні дві програми 1993 і 1998 років для загальноосвітніх закладів з фізичної культури мали перейняти на себе функції комплексу ГПО.

Діюча сьогодні програма зразка 1998 року спрямована на вирішення виховних,

освітніх та оздоровчих завдань. Властива їй відносна збалансованість і лібералізм є привабливими рисами. Але, що найбільше привертає увагу, то це суттєві корекції змістовного навантаження. Навіть поверхневий аналіз цього державного документа виявляє наскільки зросла роль туризму у вихованні шкільної молоді. В новій програмі туризм є не додатковим видом спорту, як це було в попередніх програмах. Натомість він складає, для школярів 4-9 класів, групу пріоритетних засобів фізичного виховання (розділ "Навчальний пріоритетний матеріал). І це цілком зрозуміло. Адже за факторами перспективи, оздоровчих можливостей, емоційної привабливості туризм переважає багато традиційних видів спорту.

Аналітичний огляд програми 1998 року через призму наявності в ній елементів підготовки фахівців з туризму не виявив бажаних результатів. В цьому нормативному документі відсутній навчальний матеріал з туризму такої орієнтації як – набуття навичок керівника походу, навчання складати звіт про похід – матеріал, який зустрічався в програмі 1986 року. Освітня програма з туризму спрямована головним чином на формування базових знань і навичок туриста. Хоча така базова підготовка не передбачає досягнення кінцевих вузькоспецифічної мети, але вона слугує основою для подальшої передачі набутих знань і вмінь, тобто для навчання інших.

**Висновок.** Проведений теоретичний аналіз програм загальноосвітніх шкіл з фізичної культури, в історичному аспекті, свідчить про тенденцію зростання ролі туризму в фізичному вихованні школярів. На початку 90-х років туристська підготовка окрім суто навчального характеру спрямовується на підготовку фізкультурного активу в IX-XI класах. Ця теза підтверджується тим, що старшокласники, згідно програми, мають навчитись складати звіт про здійснений похід та набути навичок керівника походу. В ході виконання таких завдань формуються професійні педагогічні здібності інструктора з туризму. Стажування школярів в ролі інструктора з туризму є корисним для суспільства, оскільки готує в стінах загальноосвітньої школи фізкультурний актив для поширення самодіяльного туризму. Досягнення такої мети стає можливим завдяки ефективному функціонуванню програмно-нормативних основ – програми для загальноосвітніх шкіл з фізичної культури і комплексу ГПО.

Отже, ретроспективний огляд елементів системи підготовки туристських кадрів в радянські часи є прецедентом для формування сучасної школи підготовки фахівців з туризму з урахуванням нових тенденцій.

## Література


1. *Зубалий Н.Д. Комплекс ГПО в старших классах средней школы: Пособие для учителя. – К.: Радянська школа, 1988. – 208 с.*
2. *Козленко М.П., Недільський Т.В. Комплекс ГПО в школі і профтехучилищі. – К.:Радянська школа, 1973. – 52 с.*
3. *Подготовка туристских общественных кадров (положение, учебные планы и программы). – М.: Турист, 1982. – 296с.*
4. *Примерные учебные планы и программы курса "Туризм" для факультетов общественных профессий педагогических институтов. – М.: Турист, 1982. – 56с.*
5. *Програми для загальноосвітніх навчальних закладів – Фізична культура 1-11 класи. – К.: Перун, 1998. – 64 с.*

## GENERALIZATION OF RESEARCHES OF PROFESSIONAL WORK AND EXPERIENCE OF TOURIST STADINGS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE (PREPARATION OF THE SPECIALISTS)

Anatoliy KLEMBA, Lyubomyr ZUBRITCKIY, Andriy KUKHTIY, Lesya SHEVCHUK

*Lviv State Institute of Physical Culture*

**Abstract.** In the article substantial analysis of the programs of physical training of the schoolboys, in general educational schools for availability in these state documents the educational units, which help preparation of the specialists in tourism is conducted.

The possibility of using of positive experience obtained during last 35 years during formation of the modern programs of preparation of the specialists in tourism is reviewed.

**Key words**: *proffecional work, tourist standings, preparation of the specialists.*

## ПОЄДНАННЯ АКАДЕМІЧНИХ ЗАНЯТЬ І ГРОМАДСЬКОЇ ТУРИСТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВНЗ ФІЗКУЛЬТУРНОГО ПРОФІЛЮ

Тарас БЛИСТІВ

*Львівський державний інститут фізичної культури*

**Актуальність.** Увійшовши в нове тисячоліття, Україна, за роки незалежності зробила суттєві кроки у розбудові національної системи освіти. Зберігши кращий досвід та здобутки українська освіта, зокрема вища, продовжує динамічно розвиватися прагнучи гармонізувати з європейським та світовим освітнім простором в контексті Болонського процесу. Це, у свою чергу, змусило розпочати роботу над державними стандартами та привести у відповідність до міжнародних вимог існуючі освітньо-кваліфікаційні рівні, ступені освіти [1].

Винятком не стала і сфера туризму – найбільш динамічна та перспективна за величиною капіталовкладень, притоку капіталу та інвестицій, утворенню робочих місць. Інфраструктура туризму, як і сама туристична сфера потребує комплексного підходу щодо вирішення широкого кола питань, зокрема кадрової проблеми.

Україна, як повноцінна туристична держава з потужними туристичними ресурсами, прагне розвивати цей вид діяльності, переважно у комерційній та економічній площині, здійснюючи відповідну освітню та кадрову політику.

На сьогодні здійснюється підготовка за географічними, економічними, педагогічними спеціальностями, хоча для проведення туристської роботи з активними формами пересування та домінуючим оздоровчим ефектом виникає необхідність підготовки спеціалістів у ВЗО фізкультурного профілю

Проведений на попередньому етапі аналіз туристської підготовки студентів у